

NOVA BIOGRAFIA ANTIGA DE SANT FRANCESC

A CÀRREC DE JACQUES DALARUN

Recentment s'ha descobert un manuscrit d'entre el 1232-33 que conté una vida de sant Francesc inèdita, redactada per Tomàs de Celano¹, que s'ha de situar entre la primera (1228) i la segona de Celano (1247) durant el generalat de fra Elies (1232-1239).

Jacques Dalarun², expert franciscanista, ha tingut accés al manuscrit i ha publicat una traducció francesa amb una extensa introducció a les Éditions Franciscaines 2015.

Invitat per la Família Franciscana de Catalunya, i en el marc de les XXV Jornades d'Estudis Franciscans (juny 2015) celebrades al monestir de Pedralbes, va pronunciar una brillant conferència on presentà el text tot explicant-ne les característiques i el contingut. En aquest escrit us presentem un resum de la seva intervenció³.

1. Tomàs de Celano és el primer biògraf de sant Francesc. Per encàrrec del papa Gregori IX redactà el 1228, dos anys després de la mort del sant, l'anomenada Primera de Celano.
2. És historiador medieval i professor a París i Bolonya, ha estudiat l'eremitisme a França en els segles XI-XII, sobretot la figura de Robert d'Arbrissel, i és especialista en l'anomenada «qüestió franciscana» que estudia la relació i diferències entre les diverses fonts franciscanes. Sobre aquest tema té un llibre en castellà a la Col·lecció Hermano Francisco, 35: *La malaventura de Francisco de Asís*, Ed. Arantzazu, Guipúzcoa 1998.
3. El text complet el poden demanar a: conselldeiaics@caputxins.cat

La present biografia és com un condensat de la primera vida de Celano, redactada a petició del ministre general Fra Elies. És un volumet de petites dimensions (120x82mm), segurament a ús d'un frare menor, per portar a la butxaca i meditar pel camí.

Segons Dalarun, *La vida del nostre benaurat pare Francesc*, que així és anomenada per Celano, ha influenciat directament la *Llegenda dels Tres Companys* i especialment el *Memorial* de Tomàs de Celano, l'anomenada 2^a de Celano.

¿Què aporta de nou al que ja sabem per les altres biografies?

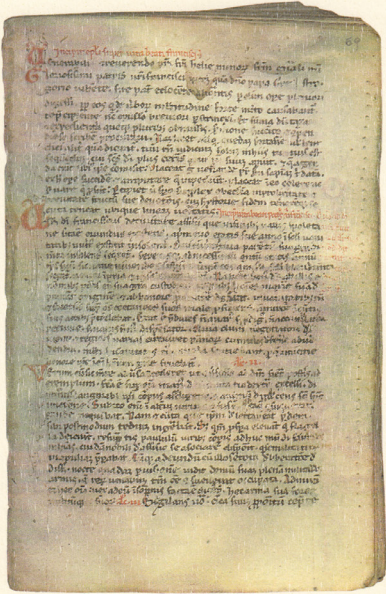
La nova biografia retrobada no és sols un resum de la 1a. de Celano sinó també una actualització. Així, per exemple, apareix el trasllat del cos de sant Francesc de l'església de sant Jordi a la nova Basílica de sant Francesc (25 maig 1230) que no podia aparèixer en la biografia anterior del 1228. Es fa al·lusió a la canonització d'Antoni de Pàdua, i un elogi de Joan Parenti, ministre general del 1227 al 1232. Hi apareixen també trenta-tres nous miracles pòstums de sant Francesc que no consten en l'anterior biografia.

Una sèrie de nous episodis es relacionen amb la pobresa. Un d'ells, que no han reproduït les biografies posteriors, i constitueix una novetat absoluta, descriu la vestimenta de Francesc (§60):

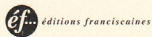
«...Era molt humil, conformant-se en tot als pobres. La túnica amb la que vestia que duia a la manera dels pobres i compartia sovint amb ells, l'apedaçava

JACQUES DALARUN

La Vie retrouvée de François d'Assise

Sources franciscaines

no amb fil, sinó amb l'escorça d'arbres o de plantes...»

Aquest vestit en part vegetal, està en estreta consonància amb l'hàbitat de Francesc, sovint descrit en *La Compilació d'Assís* (Llegenda de Perusa): cabanes abandonades fetes de branques i joncs. En ambdós casos la connotació social és clara per als lectors i oients del segle XIII: identifiquen immediatament l'hàbitat i el vestit típic dels jornalers agrícoles, temporers itinerants preu fet en recerca d'un treball que, al preu de la seva suor, els mantindrà al fil de la supervivència.

Una altra anècdota, represa a la vegada a *La Compilació d'Assís* i al *Memorial*, però de forma molt més teatral, posa en

escena a Francesc en un eremitori (§28):

«Un dia, en un eremitori, uns frares prepararen una taula bastant pobra, però amb més cura que de costum. En veure-la el benaurat pare, gement en veu alta, es posà a dir que aquesta taula no era la dels pobres, sinó la dels rics. Refugiant-se en un racó de la casa, s'assegué a terra i, com patint apartat dels altres, demanà almoïna».

Sens dubte, la novetat més eloqüent sobre el tema de la pobresa és l'episodi de la basílica de sant Pere, que ja era conegut per la *Llegenda dels Tres Companys 10*:

«Transformat per la gràcia divina, però usant encara vestits mundans, desitjava passar per alguna ciutat on, no essent reconegut, pogués despullar-se de la seva roba i canviar-la amb la d'algun pobre. D'aquesta manera intentava fer-se captaire per amor de Déu.

I esdevingué que en aquell temps anà com a pelegrí a Roma. En entrar a l'església de sant Pere, s'adonà que les ofertes dels fidels eren molt mediocres i es digué a si mateix: "El Príncep dels apòstols cal que sigui honorat amb magnificència. ¿Com és que s'ofereixen almoïnes tan escarransides en l'església on reposa el seu cos?" Tot seguit, amb un ímpetu de fervor, ficà la mà a la butxaca, escorcollà, va treure totes les monedes que duïa i les llançà per terra, sobre els graons que rodejaven l'altar. Fou tanta la fressa que feren en rodolar, que tots els presents es meravellaven de tan gran generositat.

Després sortí i va canviar d'amagat la seva roba amb els parracs d'un pobre home que demanava almoïna a les portes de l'església. A les escales de la basílica –com els altres pobres– captava almoïna en francès; li agradava parlar aquesta llengua, encara que no la parlava correctament. Finalment, deixà els parracs del pobre i es vestí de nou amb la seva roba per tornar a Assís.

Des d'aleshores demanava al Senyor que li indiqués el camí. A ningú no manifestava el seu secret, i pel que fa al seu capteniment no consultava sinó Déu, que a poc a poc dirigia els seus passos, i rarament acudia al bisbe d'Assís. De fet, en aquella època no veia en ningú la veritable pobresa, la qual ell desitjava més que totes les coses d'aquest món i en la qual volia viure i morir».

Veiem que la *Llegenda dels Tres Companys* fa tota una novel·la de l'episodi. Interessa mostrar que Francesc, fins i tot estant encara en el segle, està ja compromès en un projecte de santificació i se'n

va a Roma en pelegrinatge, per suggerir la idea d'una conversió en germen, d'una trajectòria progressiva envers la santedat. Tot això contribueix –ho comprenem ara– a esmoreir el xoc de la misèria, tal com Francesc ho sent en la redacció més autèntica, més saborosa i més profunda de la *Vida Retrobada* (§61).

«...Vivint encara en el segle, arribà a Roma com a comerciant entre comerciants, veié nombrosos mendicants i pobres que estaven a prop de la basílica del benaurat Pere, com de costum. Compadint-se de la seva sort i volent experimentar llurs misèries per saber si ell mateix pogués també suportar-les per una vegada, d'amagat dels seus companys, es tragué els seus vestits i es revestí dels vestits trencats i repugnants dels pobres. Situ-ant-se enmig d'ells, s'assegué i, joiós, menjà tot mendicant entre ells. Deia, en efecte, que no havia menjat mai res més deliciós...»

El llatí és lluminós, amb una formulació que semblaria quasi moderna: *volens miserias experiri*.

No solament compadir, ni tant sols consolar, sinó compartir una condició real, tot fent-ne experiència física.

Dalarun està ben convençut que aquests episodis, fins ara desconeguts, no sorgeixen per atzar sota la ploma de Tomàs de Celano després de 1232. Mentre ingressen cada cop més germans clergues i acadèmics en l'Orde, l'hagiògraf, certament d'acord amb el germà ministre fra Elies i una part dels companys més propers de la fraternitat originària, vol recordar que la pobresa franciscana no és una postura espiritual o una figura simbòlica: la dels intel·lectuals que viuen en convents

cada cop més còmodes, rellevats de qualsevol tasca material pels germans laics que els serveixen, envoltats de llibres que, sens dubte no els pertanyen en propietat, però que costarien una petita fortuna als vertaders pobres. Hi ha consideracions polítiques en aquesta recuperació de la memòria. Dalarun segueix convençut que aquests episodis estan fonamentats històricament, que Francesc realment els ha viscut, que uns companys els recorden oportunament i els relaten a Tomàs de Celano perquè els canvis en l'Orde els semblaven una traïció al missatge rebut del seu mestre, en paraules i més encara, en fets».

En conjunt, aquesta nova biografia és en realitat una reducció en el sentit teològic del terme *reductio ad Christum*, reducció a l'essencial. Els nous qualificatius de Francesc en la nova *Vida Retrobada* ho proven: «Amic de Crist», «servidor de Crist», «portastendard de Crist», «sant de Crist». I és per això que la *Vida del nostre benaurat pare Francesc* apareix més d'una vegada com el laboratori de la *Llegenda Maior* de Bonaventura.

Accés al text:

- El text llatí es pot consultar per internet al lloc Gallica del web de la Biblioteca Nacional de França (<http://gallica.bnf.fr>).
- Jacques Dalarun ha traduït al francès el text llatí a *La Vie Retrouvée de François d'Assise*, Ed. Franciscaines, Paris 2015.
- La traducció al castellà, editada per Arantzazu, sortirà abans que acabi l'any 2015.
- La revista *Analecta Bollandiana* del mes de juny 2015 conté l'edició llatina amb

paral·lels dels manuscrits fragmentaris que ja existien, variants i fonts.

- Una altra versió francesa amb notes i concordances amb les altres biografies primitives de Francesc apareixerà a la revista *Études Franciscaines* el desembre de 2015.
- El manuscrit on s'ha trobat aquesta vida de Francesc, contenia altres escrits: una còpia de la Regla de 1223 (R. Butllada), el text de les Admonicions més antic que es coneix, i un comentari al Parenostre.

Tot un tresor del que els investigadors podran treure, en els propers anys, joies impensades.